

לאורו

בעזרת ד'

גליון 37
קרת, ה'תשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

ביאור
ל"אורות
הקודש"

**איחוד
ההלכה והאגדה (ג)
אלודד פרי**

יהדות
ותורת
הקבלה

**תורת הסוד (ד)
הרב אורי שרקי**

ביאור
ל"מידות
הראי"ה"

**אמונה ויכולת
הרב יצחק חי זאגא**

"בינו
שנות
דור ודור"

**לדמותו של הרב
ח' ישעיהו הדרי זצ"ל
הרב יוחנן פריד**

**הגעוועים
לשלמות האלוקית
הרב שלמה לוי**

ביאור
ל"אורות
התחיה"

**גבולות הסובלנות
במשנת הראי"ה
פרופ' אביעד הכהן**

**'תלמיד-חכם' במשנת
הראי"ה והרצי"ה זצ"ל
הרב יצחק נריה**

"זמה שנעשה בטבע בעומק הנפש,
וקישורה עם המציאות כולה,
הוא יסוד מוסד לעמקי דעה וחכמת עולמים"
(מידות הראיה, העלאת ניצוצות ג)

ביאור
ל"אורות התחיה"

הגעגועים לשלימות האלוקית

אורות התחיה משנה יא

הרב שלמה לוי

מנופי הארץ: ראש הנקרה.

חכמת הקודש היא פועלת יוצרת, היא מרוממת את לומדיה לגובה הנשמתי אשר משם נחצבו דברי התורה.

"חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה, בזה, שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה. מה שאין כן כל החכמות העולמיות, אף על פי שהן מציירות ענינים נשגבים יפים ואציליים, אין להן אותה התכונה המפעלית, להמשיך את המהות העצמית של ההוגה בהן אל ערכן, ובאמת אין לה יחס כלל ליתר הכחות והעצמיות של האדם, חוץ מכחו המדעי לבד" (אורות הקודש א, חכמת הקודש, פרק א).

הקביעה החד-משמעית הזו מעמידה באופן ברור את ערכה העילאי של חכמת הקודש אל מול 'החכמות העולמיות'. חכמה זו היא חכמה יוצרת ופועלת על המהות העצמית של ההוגה בה. ולעומתה, שאר החכמות אך ורק 'מציירות' דברים נשגבים ויפים.

וממשיך שם מרן הרב זצ"ל:

"וטעם הדבר הוא, כי כל עניני הקודש ממקור חיי החיים הם באים, מיסוד החיים המהוה את הכל, ויש בכח התוכן המקודש להוות המון ברואים לאין תכלית, לנטוע שמים וליסד ארץ, וקל וחומר להטביע צורה חדשה ומבולטת על הנפש ההוגה. וכל המדעים של חול אין בהם זה הכח, כי הם אינם מחדשים ומחוללים חדשות מצד עצמם, אלא הם מצייירים ומציגים לפני ההשקפה השכלית את מה שהוא נמצא במציאות, ועל כן אינם יכולים גם לעשות

השכל הישראלי, מצד מקור מחצבו הרוחני האלהי, הוא שכל אלהי, ורצונו רצון אלהי הוא. הגעגועים והאהבה של האמה כלה הם נוראים ועמקים לאין קץ דוקא לשלמות האלהית העליונה. מבלטת אהבה זו בשיר השירים בהדר צבעיה, שאין העולם כדאי להם.

מקור כוחות הנפש הישראלית

כוחות הנפש של הנשמה הכללית הישראלית, השכל, הרצון, הרגש, והדמיון. מה המקור שלהם מהיכן הם יונקים? ומה המשמעות שלהם בחיי האומה?

השכל היכולת השכלית היא השלימות האנושית, ושיא היכולת הזאת היא, הלימוד המביא את האדם להשקפות ותפיסות אמיתיות בעניינים האלוהיים.

לימוד ופיתוח החכמות הכלליות מהווה תהליך טוב והקדמה לקראת המפגש עם לימוד התורה הוא השכל האלוהי. כאשר הלומד עסוק בסוגיא תלמודית הלכתית עיונית או בסוגיא אמונית, כל שכלו 'תפוס' כביכול בלימוד וככל שהלימוד הוא 'לשמה' בהבנה והשגה מתחולל תהליך של התאחדות בין הלימוד לבין הלומד והם המגיעים לאחדות נשמית.

"השכל האלהי הוא שכל יוצר, שיש לו פועל בכל מילואיו, ושכל הברואים הוא שכל מצויר, שאיננו יכול כי אם להציג לפניו את מה שישנו. הקירבה האלהית מקנה לנבראים את סגולתו של השכל האלהי, ולפי ערך קרבתו האלהית כך גדל כח יצירתו" (אורות הקודש, מוסר הקודש).

המשך המאמר בעמוד 15

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

משהו על גבולות הסובלנות וחופש הביטוי במשנת הראי"ה

פרופ' אביעד הכהן

כמה לקחים חשובים נלמדים מפרשיות חשובות אלה. מיחסו של הרב, המנהיג, כלפי תופעות החורגות מן השורה. בעוד שהרב, "הגדול", מעודד ריבוי דעות, פלורליזם, ומתינות בדין, תלמידיו נוטים לעתים אל הקצוות, אחוזים במידת הקיצוניות, אינם סובלים דיעות אחרים ואינם סובלנים כלפיהם.

אחד היה מרן הראי"ה קוק זצ"ל שנקשרו כתרים לסובלנות שבה נתעטר ואותה ביקש להנחיל גם לתלמידיו. מחד גיסא, גינה את המחלוקת וכתב ש"אין קץ לרעות הגשמיות והרוחניות של התפרדות האומה לחלקים" (אורות, אורות התחיה כ), והוסיף ש"כל זמן שיש פירודי דעות - אין הקדושה מתבססת בעולם" (עולת ראייה א, עמ' תלה).

לצד זאת, דגל בכיבוד דעתו של האחר:

"עם אהבתי ללמוד וללמד את יסודי הדעות שלנו, רחוק אני מלדרוש שלטון על דעותיו של איזה איש שיהיה, שהוא בימינו דבר שאינו נשמע" (רמז למצוות התוכחה שבה "מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע" (אגרות הראיה יח).

והגם שסבר כי "היהדות היא האידיאל של האומה כולה", הוסיף מיד בגנות הכפייה הדתית:

"מעולם לא חשבתי ולא עלה על דעתי דבר שלטון הרבנות על כל החלקים החילוניים שלנו". [מאמרי הראיה, 457; ולא ייפלא שבנו הרצי"ה היה מתומכי הליגה למניעת כפייה דתית בראשית דרכה].

פרשיות ספר במדבר מעניקות לנו הזדמנות נפלאה לעיון ביחסם של חכמי ישראל בכל הדורות לסוגיות יסוד בעולמו של המשפט בן ימינו בכלל, ותורת זכויות האדם שבו בפרט: חופש ביטוי, סובלנות, מחלוקת, פלורליזם-ריבוי דעות, חופש האמונה והמצפון, וכל כגון אלה.

כך, למשל, קראנו על יחסו של משה רבנו לאלדד ומידד המתנבאים במחנה, ולכאורה קוראים הם תגר על "מונופול" הנבואה של משה. כנגד תגובתו הנחרצת של יהושע "אדוני משה, כלאם!", משיבו משה רבנו ב'אמירה'-שכידוע, לשון רכה היא - "המקנא אתה לוי? ומי יתן כל עם ד' נביאים כי יתן ד' את רוחו עליהם!".

לא קנאה, לא שנאה, לא תחרות, ולא איבה. אדרבה: סובלנות ומתינות. יבוא הכל ויתנבא, ובלבד שתהא רוח ה' עליהם. לכאורה, כל פני הדברים, חירות ביטוי וחופש נבואה מוחלטים, "מי יתן כל עם ד' נביאים!".

לא כן היא תגובת משה רבנו כלפי המתאוננים, המשכתבים את ההיסטוריה אשר ובוודאי שלא כך הייתה התגובה כלפי המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה. פרשנים רבים ביקשו לעמוד על חטאם הגדול, שהרי תיארו מה שראו עיניהם. מקצתם, תלו זאת בפרשנות שהוסיפו לתיאור העובדות, ואחרים תלו את החטא ברפיון המתמצה במילה אחת: "אפס", מעין "נכון, אבל...".

הדבור, ככה אי-אפשר כלל שתניתן רשות ושתהיה סבלנות שבעולם מניחה אפילו לרגע למי שיהיה לדבר חלילה דברי עלבון ונאצה נגד תורת ישראל במוסדנו הלאומי".

בגישה דומה נקט הרב באיגרת שכתב לתלמידו החביב, הבלשן וחוקר המקרא ד"ר משה זיידל. לדידו, אסור שסובלנות וחופש ביטוי יהיו קרקע להרס האמת שבתורת ישראל. וכך הוא כותב:

"הסבלנות הבאה לחסום את הדרך של עוז חיים לעמוד על ידו נגד כל מהרס עד היסוד את נשמת האומה, ומכניס רוח תוהו במערכת חיו, היא דומה לאותה הסבלנות של האיש הרואה שכבוד ביתו ומשפחתו נתון הוא למרמס כל פריץ והולל, והוא ברפיונו מעמעם ומחשה. הפרטים, מה הוא הקו, והיכן הוא הגבול, ודאי צריכים הם להתבאר ביאור לימודי, אבל הכלל, נשאר כלל אמת וקיים לעד" (אגרות הראיה חלק ג, עמ' קנו).

כמו תורתו כולה, גישתו מורכבת ולצד הדיבור בשבח הפלורליזם וריבוי הדעות, הוא מציב להם קווי גבול ברורים.

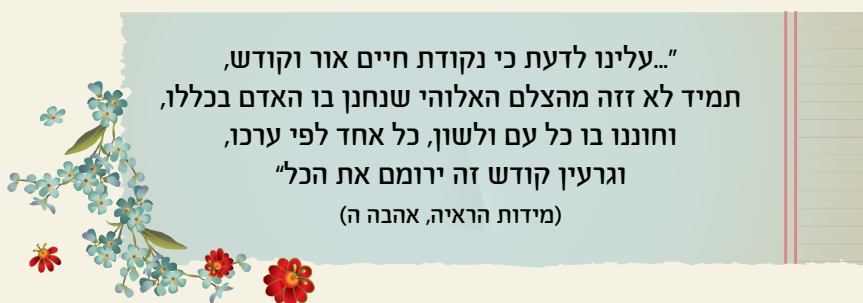
בזמנים שבהם מיטשטשים לעתים קווי גבול אלה, ויש המבקשים - בשם ערכים אוניברסליים, חשובים כשלעצמם, לוותר על אמיתות יסוד תורניות, ראוי לזכור שגם ערכי היסוד החשובים של הסובלנות וחופש הביטוי אינם בלתי מוגבלים, ועליהם לסגת לעתים מפני ערכים אחרים, חשובים לא פחות ואולי הרבה יותר.

עם זאת, חשוב להדגיש ולהוציא מדעת טועים: עם כל סובלנותו, יש לה ביטויים הרבה בתורתו, בוודאי לא דיבר הראי"ה קוק - לא בתוכן ולא בסגנון - בשפת זכויות האדם של ימינו (גישה, שבהקשרה המושגי, ניצבת במידה רבה בסתירה לתורת ישראל המדברת בחובות האדם ובמצוות המוטלות על שכמו ולא ב"זכויות"). ואך למותר יהיה להדגיש כי בעיניו אין הסובלנות והפלורליזם, חופש הדת והאמונה, או חירות הדיעה והדיבור יכולים לשמש היתר לוותר על מצווה ממצוות התורה (דוגמת איסורי רכילות ולשון הרע, כפירה בעיקר וכיוצ"ב).

עם כל סובלנותו ומתינותו, כאשר חש שאמירה או מעשה עולים כדי כפירה בעיקר או מגיעים לידי חשש עבודה זרה הוא לא חסך במילים ובדברי גנאי חריפים ביותר, ולא נתן ל"חופש הביטוי" לסמא את העיניים.

בוודאי כך היה כאשר מדובר בחופש הדת והמצפון. בדברים שנשא בעניין תיקון חוקה ל"כנסת ישראל", אמר מרן הראי"ה:

"לכן הנני בזה לדרוש מכבודכם, שחוקה תיעשה בוועד הלאומי ושהיא תשמש מידה לאסיפת הנבחרים, שכבוד הדת בישראל ובארץ-ישראל המתחדשת מוכרח להיות שמור. וכשם שלא יעלה על הדעת שאם אחד הנואמים באולם אסיפת-הנבחרים או בוועד הלאומי יקפוץ פתאום לדבר, למשל, דברי הסתה מיסיונריים או דעות אנטישמיות, שיניחוהו לדבר בלי מחאה מכוח הזיכיון [=הזכות] של חופש-

'תלמיד-חכם'

במשנת הרב זצ"ל

ובנו הרצי"ה זצ"ל

הרב יצחק נריה

ואם כך גם אם נראה היה כי לכאורה יש סתירה בין אש למים, מבט מעמיק יבהיר כי כולם מרועה אחד נתנו, ולכן עלינו להפנים ולהבין מהו הגשר.

אחריות ציבורית היא להגיע לכל מקום, לא להתנשא על הציבור. זו דרכה של תורה, וזה תפקידו של תלמיד חכם. העדר אחריות ציבורית, הוא פגיעה אנושה בכלל ישראל וכך לימדונו רבותינו במדרש:

"...מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה, אם תאמר אותם שנים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עיירותיהם של ישראל, יום אחד ללכיש וכו' וילמדו אותם דרך ארץ בשנה, בשנים, וכו' עד שיתשובו ישראל בארצם... הם לא עשו כן אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם, כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתו ואומר 'שלום עלי נפשי' - שלא להרבות הטורח... שנו חכמים במשנה "הוי ממעט בעסק, ועסוק בתורה, והוי שפל רוח בפני כל אדם, ואם בטלת מן התורה - יש לך בטלים הרבה כנגדך"

דרכו של הרב - רבנים בכל אתר

תחילת דרכו של מרן הרב זצ"ל בארץ ישראל היתה גם היא העמדת רבנים בכל אתר ואתר, מה שהוביל את הרב אל הצורך בדבר הקמת ישיבה הייתה העובדה שראה כי בני הישוב החדש אינם מקבלים את רבני הישוב הישן וזו לשונו באחת מאיגרתיו:

"ומאחר שמצאתי את מצב הישוב החדש ירוד בפרט החשוב הזה, לעומת מצב היהדות שבגולה. תחת אשר בכל תפוצות ישראל, תיכף כשמתקבץ איזה ישוב של איזה עשרות משפחות מאחינו, מיד מוגישים צורך במינוי רב להורות איסור והיתר, ובכלל שתהיה הדרת היהדות שלמה בתכסיסה, הנה פה יש מהמושבות שהנן עיירות בינוניות, ומהן שמונות

נושא מהותם והגדרתם של מנהיגי ישראל הוא מן הנושאים השזורים כחוט השני בכל הדורות במתחולל ובמתרחש בחייו של עם ישראל. מימות משה רבינו ביציאת מצרים ובהליכת העם במדבר עד לימינו ממש עולה שאלת מקומם של נשיאי העדה, גדולי ישראל, רבנים וגדולי התורה במרקם החיים הציבוריים.

דברי משה המופנים אל ד' על מהות תפקידו, בשאלות הנוקבות **"האנכי הריתי את כל העם" או "כי תאמר לי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק"**¹ הם שיקוף ההתמודדות והאופי הרצוי של מנהיג בישראל.

הכל מודעים לכך כי דיון סוער, מתרחש בימינו אלו מתחת לפני השטח ולפעמים מבצבץ הוא גם אל הציבור הרחב, בדבר הצורך וההכרח להעמיד תלמידי חכמים גדולים מתוך הציבור הדתי לאומי, כבסיס וכתשתית לחיינו.

במאמר זה נדון במשנתם של מרן הרב זצ"ל ושל בנו הרצי"ה זצ"ל בסוגיא גדולה זו.

בין ה'אש' ל'מים'

קימת לכאורה סתירה מובנית באופיו של תלמיד חכם, מחד - נמשלה התורה למים ולכן ראוי שתהא לו דעה שפלה שהרי **"דברי תורה - אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה"**² מאידך גיסא - בוערת בו אש של אמת והוא נלחם על עמדתו ואמיתות הכנתו **"כדברי רב אשי: "כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל - אינו תלמיד חכם, שנאמר וכפטיש יפצץ סלע"**³.

ועכשיו צא ופרנס רגשות הלב סוער ועשה שלום בין שני מקראות אלו אשר לכאורה לא ידורו יחדיו?

תורת ארץ ישראל, איננה תורה של ניגודים, זו היא תורה של השלמה עמוקה המסבכת את כל פינות המציאות,

1. ספר במדבר פרק יא, יב-יג.

2. מסכת תענית דף ז, א.

3. מסכת תענית דף ז, א.

אחריות ציבורית, הבנת המושג 'הבוחר בתורה במשה עבדו ובישראל עמו': יחד עם אש פנימית להבת שלהבת שלא תכבה, כי הוא בוערת בלב פנימה היא זו המזינה את אופיו. לפחות שבע שנים של אש של תורה כדי להיות ת"ח. כאשר האש בוערת מבפנים לא נושאים פנים מחד אבל כאשר זה מלוות עם אהבה וחסד לכלל ישראל זו ברכה עצומה זהו השילוב המיוחל של תלמיד חכם ארצי ישראלי היונק מתורת הרב זצ"ל. **הרב עצמו היה כזה וזו לשונו הנפלאה:**

הַאֲהָבָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹהֲבִים אֶת אֲמֵתָנוּ, לֹא תִסְמָא אֶת עֵינֵינוּ מִלְבָּקֵר אֶת כָּל מוֹמֵיָהּ, אֲבָל הֲנֵנוּ מוֹצֵאִים אֶת עֲצָמֵיָהּ, גַּם אַחֲרֵי הַבְּקֵרָת הַיּוֹתֵר חֲפְשִׁית, וְקִיָּה מִכָּל מוֹם. כְּלָךְ יִפָּה רְעִיָּתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ⁸

הקושי הגדול הוא בחיינו הוא שאנחנו מתחברים למים ובורחים מן האש. בספרו עין איה⁹ מבאר הרב את האיזון הראוי בין הנעימות לנטירה בין האש לבין המים.

...ואמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לוי, אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש הוא - חגרהו על מתניך, ואם עם הארץ הוא - חסיד אל תדור בשכונתו... והנה אצל גדולי הדעה, ודאי יכול להיות ההיפך, שעם כל המרירות על הפרעות שבחיים ובמוסר החברותי והאישי, תלך יד החסד והנעם הולכת ומתגברת על כל צדדי המרירות והרוגזה, ולהיפך, עם כל רחשי החסד לכל בני אדם, ודעת איכות תכונתם הרפויה כדי לדון אותם לזכות, לא תוקלש בכל דהו עצמותה של הנטיה לאהבת הצדק ושנאת הרשע.

אבל אם נראה ת"ח בעל אופי רגונות, נדע שבאה לו מכח חדות ראותו את הכיעורים והנבלות שבחיים, ועומק התמרמרותו על הצדק והאמת הנרמסים. על כן אם הוא נוקם ונוטר כנחש, חגרהו על מתניך, כי תרויח הרבה בבליטת החוש המוסרי היוצא לאור על ידי אורה של תורה, ואם עם הארץ הוא חסיד, נח ושוקט, סכנה יש בדבר, שאיננו מרגיש בכל הכיעור שבתיעוב העולמי, וממילא עלול הוא להשפיע על כל מקורביו אותה החולשה המוסרית, על כן אל תדור בשכונתו.

העולה מן הדברים הוא כי חיבור עמוק לכלל ישראל ועמל תורה עמוק ומתמשך אשר מחשל את הגוף והנפש הוא הנדרש... לא ח"כ פלוני או אלמוני, וגם לא מבחני רבנות, הם המגדירים מיהו ומהו תלמיד חכם, גם לא נאום יפה או 'מימרה קולעת'.

תלמיד חכם אמיתי אינו תואר, אלא מציאות חיה של דמות נפלאה ונקווה כי נזכה לראות רבים כאלו מתוכנו ובתוכנו.

משפחותיהן למעלה ממאה ויותר, ומינוי רבנים מקומיים לא יצא כלל כמעט אל הפועל, בלתי במושבה האחת הגדולה, פתח-תקוה, שנתישבה לכתחילה מבני ירושלים, מבעלי הישוב הישן, שהם השתדלו למנות להם רב מיוחד. וכאשר החילותי לסור אל המושבות מצאתי בבירור, שאם היו לנו רבנים חשובים, בכל אחת מהן, היה מצב היהדות עומד במעלה יותר גבוהה"⁵

מִן הַרְבֵּי יוֹצֵא אֶל הָעַם שִׁבְשֻׁדוֹת, בְּמַסְעוֹת וּקְרִיאוֹת שֶׁל חִיבָה, כְּמִים אֵלוֹ אֲשֶׁר דָּרַכְתָּ לִלְכַת מִמָּקוֹם גְּבוּה לְמָקוֹם נְמוּךְ. רַעִיּוֹן זֶה בִּיסָס גַּם הַרְצִי"ה זצ"ל בְּאִמְרוֹ שֶׁהַבְּסִיס הָרֵאשׁוֹנִי הַלְּהִיטוֹת שֶׁל אָדָם תִּלְמִיד חֹכֵם הוּא הַנְּכוֹנוֹת שֶׁלוֹ לְהַרְבוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם.

קודם כל "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" - זאת ההגדרה הראשונה שמופיעה בסוף המסכתא הראשונה. זהו הדבר הראשוני. "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום"⁶.

אבל מאידך - יש גם מימד של אש באופיו של התלמיד חכם! הכיצד?

הרצ"ה דן בעניין זה באותו מאמר בשם הרב זצ"ל, ובביאורו ישנה תביעה פנימית עמוקה ליושר ולעמל של תורה:

"ת"ח אין אור של גיהנם שולט בהן, קל וחומר מסלמנדרא". לחז"ל היתה ידיעה, שלשרץ זה, ליצור זה, יש כוח וערך מיוחד שהוא סובל את האש. מסתמא תלמיד-חכם יותר חשוב מסלמנדרא, לכן על אחת כמה וכמה שאין האש שולטת בו.

והנה רבי עקיבא איגר, מתוך העמקה בפשט ההלכה בדברי חז"ל, מעיד לפעמים על סתירות בדברי רש"י. רש"י מסביר: "חיה הנבראת מן האור, כשבוערין אש במקום אחד, שבע שנים תמיד בלי הפסק". היתה לחז"ל ידיעה ומסורת שכאשר שלהבת אש דולקת באיזה מקום הרבה זמן - מתפתח יצור כזה רבי עקיבא איגר מעיר שלכאורה ישנה סתירה בדברי רש"י כי במקום אחר רש"י כותב בקיצור כי זו ברייה הנוצרת על-ידי כישוף. ואמר אבא זכרונו לברכה שישנם שני סוגי תלמידי-חכמים, תלמיד-חכם אמיתי מתגלה כאשר שוקד שבע שנים, כאשר במשך תקופה גדולה עוסק בתורה בשקידה ובהתלהבות אש קודש. זהו המובן האמיתי של קניין תורה. אבל יש תלמיד-חכם בלי שקידת התורה וכלי דבקות בתורה באמיתיות, אלא הכל בכישוף ובשקר. תלמידי-חכמים אלה אינם מרבים קידוש השם"⁷

לאמור: דרכי נועם המבוססים על אהבת ישראל, על

5. אגרות הראיה חלק א עמוד קמו

6. שיחות הרצ"ה הכל מעלין לארץ ישראל. בהגדרת תלמידי חכמים 7. שם.

8. אורות ישראל, פרק ד, ג.

9. עין איה למסכת שבת, חלק ב פרק שש, טו.

איחוד ההלכה והאגדה (חלק ג)

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק יח

אלדד פרי

ההלכה והאגדה זו בזו. הלומדים שדבקים אך באחת מהן, לא שמים את ליבם לכך, משום שהם הורגלו להתעלם מהתוכן של האחת בעוד הם עוסקים בשנייה. ההלכה מושפעת מהתוכן העליון הבא לידי ביטוי דרך האגדה באופן ישיר, והאגדה מצמחת מתוכה את ההלכה, בין אם מבחינים בכך ובן אם לאו.

הרב זצ"ל הטיב לבטא זאת בכל כתביו ושיעוריו, וכאמור לעיל, שיעוריו בעת "רעווא דרעווין" מותירים לנו רושם ניכר, כיצד האגדה וההלכה שימשו מקורות להבהרת אותה נקודה ממש.

נביא שתי דוגמאות קצרות לכך.

חטא המרגלים כסיבת הגלות

בתורה לא מפורש מדוע עונשם של ישראל בעת שיעזבו את הקב"ה יהיה דווקא גלות? הרי אפשר להעניש את ישראל בעודם יושבים בארץ ישראל בעונשים אחרים! הזהר מרבה לדבר אודות הגלות כביטוי למרחק של עם ישראל מהקב"ה.

יחד עם זאת, התורה שבכתב לא נותנת טעם מדוע דווקא גלות.

מה שלא פורש בתורה נתפרש בביור על ידי נעים זמירות ישראל בספר התהילים:

”וַיִּמְאָסוּ בְּאֶרֶץ חֲמֵדָה לֹא הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ; וַיִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלִיָּהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה': וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בְּמִדְבָּר: וּלְהַפִּיל זָרְעָם בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹתָם בְּאֶרְצוֹת:” (תהילים ק"ו, כ"ד - כ"ז).

אנו מצויים בחלק האחרון של הפרק החשוב, איחוד ההלכה והאגדה:

הלכה ואגדה שזורות זו בזו

”על פי רוב מונח התוכן האגדי בצורתה האיכותית של ההלכה. והתוכן ההלכתי בתיאורה הכמותית של האגדה. ובלא חיפוש והרגשה מיוחדת מושפעים אנו בעת הלימוד ההלכתי מתכונתה האגדית המסותרת של ההלכה, ובלומוד האגדה, מקיצובה של ההלכה המעורב בתוכן האגדי.”

אמנם אין כל אחד מרגיש בבליטה הגונה את הזרמים הללו, שהם מלאים מציאות תדירית כל אחד במקצע של חברו. ההתנכרות של אלה העולמות, שהם כל כך דבקים ומותאמים בעצמותם זה עם זה, מביאה לידי פירוד חולני בטבע העיון והרחבתו, ומצמצם הוא בעוגה צרה את שני החוגים יחד, בין החוג ההלכתי, ובין החוג האגדי.

חייבים אנו להבליט מאד את ההתודעות של אלה שני הכחות בצורה מתוקנת, שכל אחד יבסס יותר את תוכן חברו ויעזור ביותר לברר את פרטיו, ולהאיר אור יותר בהיר על תאוריו הכלליים, ועל עומק סברותיו והיקפן.

ההלכה צריכה היא להתבסס מריח האגדה בשיעור מוטעם והגון, והאגדה צריכה גם היא להערך בתכנית של קצב, של משפטים קבועים והגיון מבורר ומוגדר, כתבניתה של ההלכה המאוששת, ועם זה יכפל כח שתיהן ורעננותן.”

להבדיל מהאינסטינקט הראשוני שלנו, שזורות

ב, ג. באותו הרגע צריך לפסוק אחרת בעניין גרים. ואכן ההלכה שונה באותה העת: "אין מקבלים גרים לימות המשיח" (יבמות כד, ע"ב). על פי האבחנה הזו גם ניתן להבין את הדעות הסותרות שנאמרו אודות גרים. מי שמבין את מקורה של ההלכה, מבין את דברי הנביא אודות תקופתנו: "וְנָלְלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשָׁכְנֵתִי בְתוֹכָךְ וַיְדַעַתְךָ כִּי ה' צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ". (זכריה, ב', ט"ו).

מי שמבין שההלכה והאגדה הולכות יחד מסוגל לרדת לעומק ההלכה ומן הסתם, להשתדל לקיים את דברי הנביא ולהקל על גרים בעת ראשית ימות המשיח וחזרת זקיפות הקומה הממלכתית. הכל, כמובן, על פי ההלכה בלבד!

לוויה ושליחות

מדרש מעניין במכילתא מלמד אותנו שפרעה לא רק 'שלח' את בני ישראל מארצו, אלא אף ליווה אותם. מה ההבדל בין שילוח לבין לוויה? שהמשלח יכול לשלח מסיבה רעה ומתוך מיאוס והמלווה עושה זאת מתוך מקום של רצון בשלום היוצא ממנו. המדרש מספר שפרעה לא רק שלח את ישראל מארצו, אלא אף ליווה אותם, כאמור. מה התועלת בליווי זה? שכל מי שמלווה אדם מוסיף לו את הערך הרוחני שלו ואותו כח רוחני מתווסף לכוחו של היוצא אל הדרך ומצטרף למערכת הזכויות שלו.

פרעה, בהיותו כח הטומאה הגדול ביותר עלי אדמות (משה אומר: "מי אנוכי כי אלך אל פרעה" והמקובלים מסבירים שגדול כוחו של פרעה בטומאה יותר מכוחו של משה בקדושה. ראה: זהר, וארא, כח, ע"א), יודע שישראל יוצאים אל המדבר, אל המקום השמם מישוב אדם ומלא כוחות טומאה ובשל כך במזיקים. פרעה מלווה את ישראל על מנת לצרף להם מכוחו שלא יינזקו. למותר לציין, שישראל לא היו צריכים את 'זכויות' פרעה אצל המזיקים, משום שהם היו מוגנים ועטופים בכוחות הקדושה, אך הדבר איננו מוריד מכוונתו ומעשיו של פרעה.

המדרש מבהיר כי פשט הכתוב בתהילים הוא אכן סיבת הגלות. עצם חטא המרגלים והמאיסה בארץ ישראל, הוא סיבת בחירת עונש הגלות ולא עונש אחר (ילקוט שמעוני ורש"י בתהילים). ישנה סיבה לכך. המרגלים, אלה שקצת יותר משנה קודם לכן עברו בים סוף תוך שהם שרים: "תביאמו ותיטעמו בהר נחלתך", חוזרים בהם מהשקפתם הראשונה וסוברים שאין כל קדושה בארץ ישראל, הקדושה האמיתית נמצאת באוויר, בכל מקום.

השקפת העם הבאה בעקבות דברי המרגלים היא, שיש אפשרות ללמד את העולם את מציאות ה' בכל מקום. אין צורך להגיע לארץ ישראל ולכנות בית מקדש בהר ה'. אין בכך כל תוספת לקדושה.

גם היום יש אנשים בעלי תפיסה זהה לזו של המרגלים. כאלה שטוענים כי היהדות היא דת, לא לאום, וכי הישיבה בארץ ישראל איננה הכרח לגאולת ישראל וגאולת העולם. כמובן שאנשים אלה מתכחשים לקדושת ספר הזהר ולספרות הקבלה וכן לחלק נכבד מהמדרשים הברורים בנושא.

נמצאנו למדים, שסיבת הגלות היא השקפת המרגלים שניתן ללמד את העולם אודות מלכות ה' גם ללא ישיבה בארץ ישראל ובירושלים, אלא בהתנחלות בארצות הגויים. השקפת המרגלים שאומצה על ידי ישראל היא הבסיס ליציאה לגלות ולצורך ללמד את אומות העולם אודות מציאות ה', בארצותיהם. על כן, קל להבין את ההלכה המובאת בגמרא בפסחים:

"לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוּספו עליהם גרים (פסחים, פ, ע"ב).

לעומת זאת, לאחר שייגמר רושם חטא המרגלים ויהיו יהודים שיהיו מוכנים למסור נפשם בעד חיים בארץ ישראל, נחזור למציאות שלפני חטא המרגלים. במציאות זו נלמד את חצי כדור הארץ שאיננו נוצרי או מוסלמי לדעת את ה' וכל זאת מארץ ישראל ומירושלים. "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיהו

וממדרשים אלה באה ההלכה: "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וכי כל הקהל שוחטין? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא, ע"ב).

מסירת כוחו של המשלח לשליח, היא נגזרת של נושא הלוויה. עצם היכולת לתת מכוחך לאחר, מאפשרת קידושין וגירושין בידי שליח, מינוי כהנים, לוויים וישראל לעבודת בית המקדש במקום כל אחד מאיתנו ואף מינוי שליח ציבור או קורא בתורה עבור כולם.

הבנת הצג האגדי בעניין מולידה הזדהות עם ההלכות שנקבעו בעניין ואף הזדהות והבנה עם הצד ההלכתי.

וכך מסיים הרב פרק חשוב זה:

"הצורך שהביא את בעלי הפלפול בדורות שעברו, לנסות לפעמים לשלב את האגדה עם ההלכה, הוא באמת נובע מתביעה זו של אחדותם של אלה הכחות הפועלים כל כך יחד.

ואנו שהננו כבר דרושים לקבץ כמה כשרונות וידיעות לברורם של תלמודנו, ושל כל ארצות חיינו, ובפרט שגם עצם הלימוד ההלכתי מוכרח הוא להיות מורכב מהרחבה של כמה שיטות, של ראשונים ושל אחרונים, שנתרבו במשך הדורות, וההתעמקות וההרחבה היא מוכרחת לנו ביותר, צריכים אנו כבר להתהלך בהרחבה גמורה גם ביחס לאיגודם של תוכני ההלכה והאגדה, שהם כוללים כבר כל השימושים ההגיוניים וההיסטוריים, המוסריים והאמוניים, ההרגשיים והנימוסיים.

ועל כולם הופעה זכה, ספוגה מטל החיים של כללות אור התורה, שהיא ראויה לבא כלוית חן על כל העוסק בתורה לשמה, לתן לו עדן מיוחד ואושר של שמחת תורה, מעודדת לב".

המדרש אומר שפרעה זכה בשל כך במצווה: "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. בנים אשר יוולדו להם, דור שלישי, יבוא להם בקהל ה'" (דברים, כג, ח, ט).

הדבר מפליא. אחרי כל הסבל שנעשה לישראל על ידי פרעה ומצרים, הלוויה, שפרעה אף חזר בו ממנה ורדף אח"כ אחרי בני ישראל, היא כל כך גדולה, שדור שלישי של אדם מצרי כבר יכול להיות יהודי?

על גודל מעלת הלוויה אפשר להבין מפרשה אחרת, אחת מהפרשות התמוהות שיש בתורה, פרשת 'עגלה ערופה'. במקרה שנמצא חלל ולא ידוע מי הוא הרוצח, מצווה התורה כי 'זקני העיר' הסמוכה אל החלל ירדו לנחל איתן, שלא נעשית בו עבודה ושם הם יערפו עגלה. בטקס מוזר זה כשלעצמו (ורווי הסברים מאלפים בתורת הקבלה) אומרים הזקנים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" (דברים כא, ז). וכי יעלה על הדעת שזקני בית הדין רצחו את אותו חלל? על קושי זה משיבה הגמרא: "לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוויה" (סוטה, מה, ע"ב).

אם היו אנשי העיר ולבטח אם היו זקני בית הדין מלווים את החלל הזה, ייתכן וזכותם הייתה מונעת את הצלחת רוצחיו. עצם אי הלוויה מביאה למצב שצריך להבהיר שהם לא ראו את האדם הזה כשבא לעיר והניחו אותו בלא ליווי.

זו משמעות "ויטע אשל בבאר שבע" (בראשית כא, ג) שפירש רש"י: "לשון אשל נוטריקון הוא, אכילה, שתיה, לוויה".

זו משמעות שמו של לוי: "עתה הפעם ילוה אישי אלי" (בראשית כט, לד).

"שלהבת אש הקודש של אהבת ד' הלא בתוך הנשמה היא תמיד בוערת היא, מחממת היא את הרוח, מאירה היא את החיים, וענוגיה אין להם סוף, אין מידה מתארת את נועמם ומתקם"

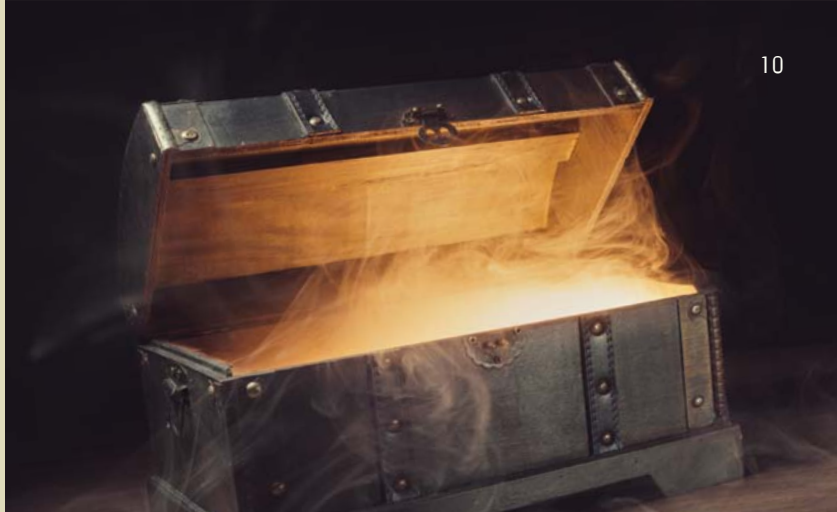
(מידות הראיה, אהבה ד)

תורת הסוד

(חלק ד)

הרב אורי שרק

תורת הקבלה והציונות

האם קיים קשר בין תורת הסוד לבין המושג ציונות?

דבריו הבאים של הרב קוק יפתחו לנו צורה להבנה בעניין זה:

על ידי התרחקות מהכרת הרזים, באה ההכרה של קדושת ארץ ישראל בצורה מטושטשת. על ידי ההתנכרות אל סוד ה' נעשות הסגולות העליונות של עמק החיים האלהיים לדברים טפלים שאינם נכנסים בעמק הנשמה, וממילא יחסר הכח היותר אדיר בנשמת האומה והיחיד, והגלות מוצאת חן מצד עצמותה. כי למשיג רק את השטח הגלוי, לא יחסר שום דבר יסודי בחסרון הארץ והממלכה וכל תכני האומה בבנינה (אורות, ארץ ישראל, פרק ב).

אם אתה רציונליסט בלבד, לא תוכל להיות ציוני בעומק הלב.

יסוד צפית הישועה הוא אצלם כמו ענף צדדי. שאינו יכול להתקשר עם עומק הכרת היהדות.

לו היינו שואלים את הרב שמשון רפאל הירש (1808-1888), שהתנכר לתורת הקבלה, מה בדבר הגאולה וציפיית הישועה? הוא היה עונה שזה אמנם יקרה באחרית ההיסטוריה, אך כעת יש לעסוק בהקמת בית מדרש לרבנים בברלין. הסינתזה של מורשת ישראל עם מיטב התרבות האירופאית-גרמנית, תורה עם דרך ארץ' לשיטתו - היא העניין החשוב. הגאולה תגיע בסופו של דבר, אך אין מה למהר.

וזה בעצמו הוא הדבר המעיד על חסרון ההבנה שיש בשיטה מעטת - הלשד כזאת. לא שוללים אנחנו כל מין ציור והבנה המיוסד על ישירות ורגשי דעה ויראת שמים באיזו צורה שהיא, אבל את אותו הצד ששיטה כזאת תחפוץ לשלול את הרזים ואת השפעתם הגדולה על רוח האומה, כי זהו אסון שאנו חייבים ללחום עליו, בעצה ובתבונה, בקדושה ובגבורה.

הרב קוק מוכן לקבל את שיטת 'תורה עם דרך ארץ' בסגנון הרב הירש כלגיטימית. הוא לא שולל זאת. הוא אינו קובל על מה שנאמר בתורת הרב הירש אלא על מה שלא נאמר בה.

ישנן עוד השלכות ציוניות לתורת הסוד. חכמי הקבלה מחלקים את הנפש לשלושה רבדים: נפש, רוח ונשמה, וכן לשני רבדים נוספים, 'חיה' ו'יחידה', שלא נעסוק בהם כעת. הרב קוק רואה את החברה היהודית כמתחלקת לבעלי נפש, בעלי רוח ובעלי נשמה. וכך הוא אומר (אורות התחיה, פסקה מג):

הנפש של פושעי ישראל [עוברי עבירות] שבעקבתא דמשיחא, אותם שמתחברים באהבה אל ענייני כלל ישראל, לארץ ישראל ולתחיית האומה, היא יותר מתוקנת מהנפש של שלמי אמוני ישראל [הדתיים], שאין להם זה היתרון של ההרגשה העצמית לטובת הכלל ובנין האומה והארץ.

כלומר במדרגת הנפש החילונים הציונים עדיפים על החרדים האנטי-ציוניים.

אבל הרוח הוא מתוקן הרבה יותר אצל יראי ד' ושומרי תורה ומצות, אע"פ שההרגשה העצמית וההתעוררות

הוא, שיעשו ישראל אגודה אחת, ותתוקן הנפש של היראים שומרי תורה ע"י שלמות הנפש שבפושעים הטובים, ביחש לענייני הכלל ותקות הגשמיות והרוחניות המושגות בהכרה והרגשה האנושית, והרוח של הפושעים האלה תתוקן ע"י השפעתם של יראי ד' שומרי תורה וגדולי אמונה, וממילא יבא לאלה ולאלה אור גדול, והופעת תשובה שלמה תבא לעולם, ואז יהיו ישראל מוכנים לגאולה. והצדיקים העליונים [שהם לא חילונים ציוניים ולא חרדים אנטי-ציוניים], מארי דנשמתא [בעלי נשמה], הם יהיו הצנורות המאחדים, שעל ידם יעבור שפע אור הנפש משמאל לימין ושפע אור הרוח מימין לשמאל, ותהיה השמחה גדולה מאד, "כהניך ילכשו צדק, וחסידיך ירננו", וזה יהיה בכח אורו של משיח, שהוא דוד בעצמו. ש"הקים עולה של תשובה", "בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך".

בהקשר זה ראוי להזכיר את דברי מדרש הגדול בפרשת ויקהל¹:

וכן דויד מלך ישראל אומר: צדקתך לא כסיתי בתוך לבי, אמונתך ותשועתך אמרתי, לא כחדתי חסדך ואמתך בקהל רב (תה' מ, יא), מלמד שהיה יושב ודורש בסתרי תורה ומחזיר טעיותיהן של ישראל ומגלה להן רזים וסודות, עד שמושך לבן לדברי תורה. לכן הכתוב משבחו ואומר: רק לא היה כדויד. יש עבודה מיוחדת שלא כל אחד מסוגל לה, ללמד את הסתרים אל הדור, ומתוך כך הם חוזרים בתשובה שלמה.

1. לה. א. עמ' תשכג בהוצאת מוסד הרב קוק.

של כח פעולה בענייני כלל ישראל אינן עדיין אמיצות אצלם, כמו מה שהן אצל אלה שרוח עושים אשר בתוכם מעכר את לבם, עד כדי להתקשר בדעות זרות ובמעשים המטמאים את הגוף ומונעים אור הרוח מלהתקן, וממילא סובלת גם הנפש מפגמיהם.

אותם חרדים, אף שאינם אמיצים בציוניותם, רוחם מתוקנת יותר מרוחם של החילונים הציוניים. בדבריו רומז הרב לכך שהחילונים הציוניים מקלקלים בסופו של דבר את רוחם ע"י מעשים רעים, וכי יש למעשיהם הרעים השלכה גם על הנפש, שאמנם מלכתחילה הייתה מתוקנת אך סופה להתקלקל ממעשים אלו.

התקון שיבא ע"י אורו של משיח, שיעזור לזה הרבה דבר ההתפשטות של תלמוד רזי תורה, וגילוי אורות חכמת אלהים, בכל צורותיה הראויות להגלות,

יש לשים לב להסתייגות של הרב. הוא אינו מדבר על לימוד תורת הקבלה בציבור, אלא באופן כללי על הצורות שדרךן ראוייה התורה הזו להיגלות. באגרתו אל הרב יעקב משה חרל"פ, במהלך כתיבת ספרו 'אורות התשובה', מתוודה הרב קוק על הייסורים הגדולים שנגרמים לו מכך שאינו יודע עד כמה להנמיך את רזי קודש כדי למוסרם לרשות הרבים ועד כמה לשמור את הסוד. בסוף ימיו, כשחלה במחלת הסרטן, אמר הרב קוק שזה עונשו על שגילה את הרזים.

על כל פנים, הצורות הראויות להיגלות, אומר הרב, הן אלה שיביאו את התיקון שכן תורת הסוד היא תורת האחדות:

לדוברי צרפתית

סוף האושיון

בית הרב קוק
וזאת לראייתו

בעקבות מסעו של הרב קוק למושבות החלוצים בצפון, בכדי להרבות בקרוב לבבות וחיזוק הזהות היהודית בחלוצים. ימים ראשון ושני, ד-ה תמוז תשע"ח (17-18.6.18)

זואו והצטרפו אל סוף אישי-אברהם-אורי

לפרטים והזמנות: 02-623-2560

נותרו מקומות בודדים

ד"ר אור

ביאור
ל"מידות הראיה"

אמונה ויכולת

מידת האמונה, פיסקה ט

הרב יצחק חי זאגא

כולל הכל, כל גודל וכל עז, וצדיק באמונתו יחיה. (אורות

הקודש ד, האהבה הכוללת כד)

עוד מסביר שם הזוהר, שישנן שתי מדרגות לשכינה. שכינה עליונה בבינה ושכינה תחתונה במלכות. השכינה העליונה זורחת כמו השמש בשמים, ואילו התחתונה שורה בנשמות ישראל. כן כתב גם הרמ"ק (בפרדס רימונים שער כג) שהמילה 'אמונה' רומזת הן לבינה והן למלכות.

אמונה סתם, היא השכינה התחתונה כנסת ישראל. האמונה הגדולה היא השכינה העליונה, המזרחת את אורה דרך כנסת ישראל לנשמתו של הצדיק.

כך עולה מדברי הרב במקומות רבים. לדוגמא, בקובץ ו. נ:

בגדולתה של האמונה מבינים את הכל... שם החירות והדרור העליון... כל אלה הצמצומים באים רק במקום שמתחלת החכמה הצרה והאמונה המוגבלת, אבל החכמה העליונה, משתעשעת היא עם האמונה החפשית, מרקיעה למעלה מכל שחקים..

הרב מכנה את אור הבינה הזורח משמים, בשם האמונה הגדולה, כדרכם של המקובלים לכנותה בשם מוחין דגדלות. כשהצדיק זוכה לזריחת אורה של האמונה הגדולה לתוך נשמתו, הוא זוכה בעצם לנשמת התורה. לחרות הנשמתית הגנוזה בתורה. לאותו אור נשמתי נעים שמאיר בשבת קודש. הוא אור הבינה העליונה. הוא אור האמונה הגדולה. משתחררת נשמתו בגדלות נשמתית שמרקיעה לשחקים, מתמלאת בהרגשה עדינה ובגבורה תקיפה, ומתחיל הוא להבין את

ט. האמונה הגדולה כשהיא מזרחת אורה על הנשמה, כל העולם מתמלא אורה על ידה. יכולת כללית גדולה, כח כביר ונשגב מופיע בנשמת קדוש ד' הדבק בחיי אל חי העולמים. כשם שהיכולת והגבורה מצטירת בתחילה בדמיון הקודש, ככה הולכת היא ומתעלה בשכל ובפועל עד 'ותגזר אומר ויקם לך'.

האמונה הגדולה

האמונה הגדולה כשהיא מזרחת אורה על הנשמה, כל העולם מתמלא אורה על ידה.

האמונה הגדולה היא השכינה הקדושה, שורש נשמות ישראל, אשר נקראת כך, משום שהיא המחברת את העולם כולו אל האינסוף ברוך הוא. כדברי תיקוני זוהר חדש קכ:

'ומסטרא דעלת כל עלאין אתקריאת שכינתא אמונה דישראל...!'

מצד האינסוף שהוא עילת כל העליונים, נקראת השכינה אמונת ישראל, משום שעל ידה מתחברים ישראל, ומחברים את העולם כולו, אל האינסוף ברוך הוא.

בשכינה הקדושה היא האמונה הגדולה, כלול כל הטוב. כן כתב הרב:

האמונה הגדולה, שהאהבה, היראה, והדבקות האלהית, נמשכות עמה, כל הטוב שבעולם מאיר בה. כל ההשכלות, הגדולות, עם הקטנות, נמשכות בה ועל ידה חכמה, גבורה, שמחה, קדושה גדולה וטהרה, חסידות וענוה, יופי וחן, הכל כלולים בה, הכל נמצאים עמה, כל סדר וכל מנוחה, כל שלווה וכל שקט, כל כבוד וכל תפארה. אוצר החיים של אמונת אומן העליונה,

'אומץ הגבורה ועוז הרוח הזה של אנשי צבוריתנו, אשר נתכנסו ביום ה' אייר... והודיעו אל מרחבי העולם כולו וממשלותיו כי יש מדינת ישראל...'

מבואר בתוספות שם כי זהו "ברוח הגבורה והדעת להלחם..." הוא נס המופיע ממרומים, בכח הדחיפה הרוחנית העליונה והפנימית... רוח הגבורה הזה נמשך ממקור הנשמה של כנסת ישראל כולה וממרומי מעמקיה, מאת הנותן לנשמה לעם עליה ורוח להולכים בה.. וכפי תגבורת האמונה השלימה בהכרת ערכו האמתי כן יוסיף ויתגלה בכל מלא פעלו ושכלולו, הצלחתו ורוממותו בנועם עליון..!.

מקור כל היכולת והגבורה הוא האינסוף ברוך הוא, שמתגלה בנועם הבינה העליונה, היא האמונה הגדולה. כשהצדיק הקדוש דבק בשכינה - על ידה זורמים חיי אל חי העולמים לעולמות הנבראים ומעניקים להם את יכולתם - מתמלא הוא ביכולת כללית גדולה. יכולת שבאה משורש כל היכולות. גבורה שבאה משורש כל הגבורות. כוחו כח כביר ונשגב הוא. כח הגבורה העליונה.

מדמיון למעשה

כשם שהיכולת והגבורה מצטירת בתחילה בדמיון הקדוש, ככה הולכת היא ומתעלה בשכל ובפועל עד "ותגזר אומר ויקם לך".

בתחילה מתחבר קדוש ד', אל הגבורות של האמונה הגדולה, על ידי כוונותיו, בדמיונו הקדוש. הדמיון מצייר את הגבורות העילאיות בתפיסתו של הצדיק העליון, בתורתו ובתפילותיו. מתוך הכוונות האלה, מתוך הדמיון הקדוש, הולכת היכולת שבו ומתעלה עוד ועוד, עד שיורדת היא לשכל ולפעלו. עד שמתקיים בו הפסוק, איוב כב' כח, 'ותגזר אומר ויקם לך'. תפילותיו מתקבלות.

מדרגה זו, מתוארת בגמרא (שבת נט), כמדרגת צדיקים. הגמרא בבא מציעא (קו) דנה, באדם שקיבל שדה מחבירו לזרעה חיטים, והלך המקבל וזרעה שעורים ולא הצליח. אומרת הגמרא, שיכול בעל השדה לטעון שהתפלל להצלחת החיטים, ואם היה המקבל לזרעה חיטים היה מצליח, משום 'ותגזר אומר ויקם לך'. זוהי מדרגה מצויה בישראל. אדם שזוכה לאור האמונה הגדולה, זוכה ליכולת המופלאה שתפילותיו מתקבלות.

כל התורה וסודותיה, בהבנה עמוקה שלא יכול היה להגיע אליה קודם לכן.

באורה זו המאירה בנשמתו, מאיר הוא לעולם כולו. כפי שתיאר הרב (אורות הקודש א, חכמת הקודש קכא):

מההכרות הפנימיות, המתעוררות ועולות בלבם של צדיקי הדורות, נשמתם מתעלה, ואורה מתגדל, ועם גדולת אורה והתגברותו, מתגדלת היא האורה הפנימית של כל הנשמות כולן. הקשר הנשמתי של כל ישראל, שיש הרבה צינורות מקלחים זיו חיים מאחד לחבירו... פועל הוא, שהעליה האורית בוקעת היא על ידי הארתם של צדיקים בכל הנשמות כולן. בין שמרגישים אותה התוספת הרוחנית, בין שאין מרגישים אותה... ומקשר הנקודה שבכנסת ישראל יוצאת אורה גם על כל הנשמה, ועל כל רוח ונפש. והאורה הפנימית מאירה לכל צלם אלהים של כללות האדם...

יכולת גדולה

יכולת כללית גדולה, כח כביר ונשגב מופיע בנשמת קדוש ד', הדבק בחיי אל חי העולמים.

האמונה הגדולה מביאה עימה יכולת גדולה. הכיצד? אומרת הברייתא בגמרא (בבא מציעא קו), שאם רעה פשע וחזר לעיר כשהוא משאיר את העדר לבד מחוץ לעיר, ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס את הצאן, אומדים את הרעה. אם יכול היה להציל את הצאן במידה והיה נשאר איתו, חייב הוא לשלם את הנזק לבעליו, ואם לא, הריהו פטור.

מקשה שם רב ששת, מדוע פוטרים אותו אם היה חסר יכולת להתמודד עם זאב או ארי? אולי אם היה שם, היה מתקיים בו, כפי שזכה דוד המלך (שמואל א, יז) 'גם את הארי גם הדוב הכה עבדך?' מסביר שם תוספות (ד"ה מתיב) 'דלמא אי הוה התם היה בו רוח גבורה ודעת להלחם...!'

הנה כי כן, ישנה יכולת מעשית הנובעת מרוח גבורה השופעת ממרומים, שרב ששת רואה בה טענה ראויה במישור החיים המעשיים הגלויים.

דוגמא מאלפת לכך, ניתן למצוא בדברי מורנו ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק, על גבורתם של מכריזי הקמת מדינת ישראל (לנתיבות ישראל א' קפכ)

ה'מבין בדורות' לדמותו של הרב ח' ישעיהו הדרי זצ"ל הרב יוחנן פריד

הרובע היהודי בירושלים, מקום מגוריו של הרב הדרי זצ"ל

התשובה, ולאורך השנים בשיחותיו ובשיעוריו, וכן במאמריו הרבים בכמות שונות, ראה הרב הדרי זצ"ל צורך חינוכי ורעיוני להביא לעולם, ובמיוחד לעולם התורני, את הגותו הגדולה של מרן הראי"ה זצ"ל, ובאופן מאד מובהק את השוואתה וזיקתה לכלל עולם ההגות לדורותיו, הראשונים והאחרונים.

יצירתו הספרותית האחרונה, אשר לצערנו טרם נשלמה - **"שמועות ראי"ה"** (חלק א בראשית-שמות) היא אכן גולת הכותרת של יצירה זו. הקורא-הלומד ספר זה נפגש ומתפעם מידיעותיו, מסגנונו, מהיקף ועומק עולם הדעת והמחשבה אשר בו.

בשורות הבאות יבוא לידי ביטוי עניין נוסף בסגנונות אישיותו, והוא התייחסותו לאותה קריאת משה רבנו - **'בינו שנות דור ודור'**.

כי אכן ראוי להדגיש ולאפיין תכונה נוספת שהייתה לו למורנו ורבנו הרב ח"ש הדרי זצ"ל, והיא הבנתו ורגישותו ל**'היסטוריה'**, לכתיבתה ולניסוח איכות הזמנים והתולדות המרכיבים אותה.

בשיעוריו, בשיחותיו הכתובות והנאמרות ניתן היה מיד להבחין בראיה המקיפה שלו בדברי תולדות ימי עם ישראל, ראיה שהחלה מראשית ימות עולם דרך כל הדורות על מקריהם ותהפוכותיהם, עד לדורנו אנו.

היה לו הידע הנפלא למקם אישי תורה וחכמה בתוך זמנם, תקופתם ומהלך חייהם וכן לנסח היטב את איפיונם ותרומתם התורנית על רקע זה. מתוך כך ידע לדלות השלכות רבות לפירוש

'בינו שנות דור ודור', לדברי משה רבנו בפסוק המובא דרך קבע בראש מדור זה, והלקוח מתוך 'שירת האזינו', נוספו גם מלים של ציווי **"שאל אבין ויגדן - זקנין ויאמרו לך"**¹. לאמור: ראוי הדבר, ואפשר שאפילו חובה היא, להיעזר בדורות הקודמים לנו ובזקניהם, כדי להבין את המתרחש בכל דור ודור.

על דמותו וגדולתו של ראש הישיבה הרב חיים ישעיהו הדרי זצ"ל - נאמרו דברי הספד רבים ומגוונים. הכל הרכו לדבר בשבח הנהגתו והתנהגותו, בתורתו וברוממות התורה שהעניק ל'ישיבת הכותל' אשר אותה בנה מראשית, וכן את מנהיגותו התורנית בראשה במשך כיוכל שנים.

תלמידיו-יתומיו זעקו **"אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"**² כאשר עלה בסערה השמימה, ובני משפחתו, הם פירותיו ופירי פירותיו, עדיין יושבים עטופי אבל. ביגון הקשה הם חשים כי טרם עלה בידם לפרט ולפרש במלים ובסיפורי מעשים גם את כל גדולתו האישית, את מידותיו התרומיות ואת היקף ועומק אוצרות התורה והחכמה שנבעו ממנו, ואשר השקו מטל שמימיו עדרים-עדרים של תלמידים ותלמידות.

אכן, אף על אותו גוון באישיותו התורנית, שהיה בו מצב של הזדהות נפשית ורעיונית עמוקה ומשמעותית עם מרן הרב קוק זצ"ל, נאמרו דברים רבים.

מאז מאמרו הראשון, כבר בגיל צעיר, על **"אורות**

1. ספר דברים פרק לב, ז.
2. ספר מלכים ב פרק ב, יב.

הבנתו ועל רגישותו ההיסטורית של הגר"ח"י הדרי זצ"ל.

בשנת השלושים להסתלקותו של מרן הרב זצ"ל (תשכ"ה) ערך והקים הרב ח"י הדרי זצ"ל, **תערוכה היסטורית-הגותית** מיוחדת במינה. בעומקה ובהיקפה³.

לקראת חשיפת התערוכה בבית הספרים הלאומי (!) נאספו, לוקטו וצולמו במבצע מיוחד עשרות מוצגים שרק חלקם הוצגו בפומבי, וכן ערך לה הר"ח"י הדרי קטלוג-נלווה מהודר מסווג וממויין לנושאים - מלאכה אתגרית וקשה מאין כמוה!

ללא ספק - גם מעשה התערוכה וכל הנלווה אליו, הוא ביטוי מיוחד להבנה ההיסטורית המעמיקה, לכישרונו ולרגישותו הייחודיים.

על התיאורים והמלים הספורות שנרשמו כאן ניתן לשייך את דברי הכהן הגדול הקורא בתורה וזועק **"יותר ממה שקראתי לפניכם - כתוב כאן!"**⁴ ולא היו בהן אלא כדי לשרטט בשרטוט קל ביותר, קו נוסף באישיותו של רבנו הגדול שנסתלק לבית עולמו, תנצב"ה.

3. בעשור לפטירת מרן הרב זצ"ל, הוצגה ב"בית הרב" תערוכה קטנה מעשהו של ר' ברוך דובדבני ז"ל. ועל גרעינה נבנתה תערוכת הרב הדרי זצ"ל והפכה לתשתית מבנהו של "המרכז התיעודי" ב"בית הרב".
4. מסכת יומא פרק ז, א.

דברי התורה שבכתב, לדברי נביאים וכתובים, וכן לדברי חז"ל במדרשיהם, הגלויים והנסתרים. ולהבנה העמוקה שלהם. בכשרון השיחה והדיבור שלו, כמו גם בכתיבת הדברים שלו, הייתה שלושה תופעה זו באופן מופלא.

להבנתי, מקור התכונה הייחודית הזו באישיותו התורנית, הוא העמקתו ועיסוקו המתמיד בעולם המחשבה האמונית ובמיוחד בתורתם ובכתביהם של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ושל רבי צדוק הכהן מלובלין.

שהרי המעיין בהגותם של שני הגדולים הללו חש מיידית את הרגישות המיוחדת שלהם למשמעות סדרי הדורות (ראו למשל את גישתו ופרשנותו של ר' צדוק לתקופת התורה שבכתב' אל מול עידן התורה שבעל פה, ב"צדקת הצדיק" ובספרי "פרי צדיק" ועוד וכמובן את מאמריו המפורסמים של מרן הרב זצ"ל "הדור" אדר היקר' ולמהלך האידיאות בישראל' על תעוזתם והיקפם).

לא פלא על כן כי כ'תלמידים' (ממש!) ר' ישעיהו זצ"ל 'נתפס' גם הוא לאותו עיסוק היסטורי בתוך עולם ההגות היהודי, והדברים ארוכים ועמוקים. וראויים למחקר בפני עצמם.

בשורות הללו יש להזכיר דבר נוסף המעיד על

המשך המאמר מעמ' 2

הגוף והנפש, מקשרת היא את כל העמקים החבויים בהם אל כל המרומים שממעל להם. ובזה האדם מתעלה, מתקדש, ומתרומם אל המרומים כולם. חש הוא בפנימיותו את כל פגישה הבאה ממעל, כי כמוה מפנימיותו, מעומק היותו, תהומות זורמים ועולים.

האספקלריאות פוגשות זו בזו, ומראות זו בזו את הוד התגלויותיהן, וכל תוכן קדוש ומרום מתערה ומשתרש בעמקי מקורו. כל נטיה טובה, כל מדה טובה, כל עבודה, כל קדושה, כל מצוה וכל יושר, מורגש הוא שפגע בנו מעולם חזק ונערץ, מעולם עתיק וחדש, מעולם רחוק וקרוב, זורם הוא, מנשמת אבות, משלשלת דור דורים, ונחמד ואהוב וחביב הוא, מלא חיים וזיו תפארה הוא. הדבור החי נושק אותנו במלא אהבה, ואנו נושקים אותו בחבה מלאה. אני לדודי ודודי לי" (סידור עולת ראיה, פירוש לשיר השירים עמ' ז-ח).

תכונותיו הרעות, ולהעמידו במצב של מציאות חדשה טהורה" (שם)

כאשר נפגשת האומה עם התורה נוצר משהו חדש, התורה שהיא נשמת אפה של האומה, שהיא הכח היוצר בתוך האומה את כל מפעליה הגשמיים והרוחניים, היא המקור לשכל הישראלי הוא המחבר אותה אל אביה שבשמים והוא המתגלה בארץ, בכל מרבדי החיים.

דו השיח 'הנשמת'

הרעיה והדוד ב"שיר השירים" מנהלים דו שיח ארוך, עמוק, נפשי, ואלוהי-נשמתי סביב האהבה האינסופית, בין האדם ונשמתו לבין בורא עולם-הקב"ה, בלשון "אני לדודי ודודי לי".

"לפעמים עושה היא רוח-הקודש פעולתה חרישית בתוך

פרויקט
שילוב ב'
בעיצומם

מילר פוינט
מילר פוינט

פרי בסט העתיד לפניכם

הצטרפו לגרעין התורני בלב העיר לוד ותשתלבו בהקהילה האיכותית הפעילה בתחומי החינוך, החברה, החסד והתרבות לחיזוק ההתישבות היהודית

דירות 3 חדרים החל מ- **1,050,000 ₪**
נרשמים היום ומשלמים את יתרת ההון העצמי בקבלת היתר

פרי בסט' לוד. דירות 3,4,5,6 חדר' ופנטהאוז במגורי יוקרה עם חדרי לימוד מאובזרים קומפלט בכל בניין.
אל תפספו את ההזמנות. הצטרפו גם אתם!

פרי נדל"ן
מקבוצת אלדר פרי

***5066**
www.perinadlan.co.il

B
PERIBEST
בית החינוך של ישראל

BEIT HARAV
בית הרב קוק

'בית הרב' | זאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il
beitharavkook@gmail.com

אור לציון
בית החינוך וההשקעה היהודית

אור לציון
בית החינוך וההשקעה היהודית

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 075
www.orotavraham.com
info@orotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור